

УДК338.314

Теоретико-методичні підходи до аналізу фінансових результатів у системі управління машинобудівним підприємством

Світлана Валентинівна Шубіна,
доцент кафедри обліку і аудиту
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ),
кандидат економічних наук, доцент

Вікторія Петрівна Юрченко,
аспірант
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Анотація. Досліджено головні підходи до визначення поняття «фінансові результати». Запропоновано підхід до аналізу і прогнозування ефективності діяльності підприємства на базі використання методики зворотних розрахунків у системі управління ланцюжком «витрати, доходи, фінансові результати» машинобудівного підприємства.

Ключові слова: витрати, доходи, фінансові результати, аналіз, зворотні розрахунки, управління.

Постановка проблеми. Важливою умовою розвитку економіки України є забезпечення дохідності машинобудівних підприємств і досягнення позитивних фінансових результатів як у поточному періоді, так і на майбутнє.

Для кожної сфери економічної діяльності спільним і водночас актуальним залишається питання вдосконалення процесу управління фінансовими результатами діяльності підприємства. У зв'язку з цим україн важливими є кардинальні зміни й у системі обліку, важливість виконання функцій якого в управлінні суттєво підвищується, насамперед у процесі регулювання ринкових механізмів, які забезпечують економічну безпеку підприємства. З-поміж таких механізмів у машинобудуванні домінують процес формування, облік та аналіз фінансових результатів.

Аналіз останніх досліджень і результатів. Проблему збільшення фінансових результатів підприємства займалися багато дослідників, серед яких варто відмітити: О. В. Павловську, яка серед багатьох напрямів аналізу фінансового стану розглядала питання рентабельності [1]; П. Я. Попович [2]; М. П. Бець [3] і В. В. Васильєва, які вивчали шляхи підвищення результативності діяльності підприємств [4]. Такі дослідження позитивно вплинули на розвиток теоретичних засад і питань бухгалтерського обліку та аналізу фінансових результатів діяльності підприємств. Так, А. Ідрисов акцентував увагу на підвищенні рентабельності щодо активізації продаж [5].

Теоретичні і методичні проблеми аналізу фінансових результатів на машинобудівних підприємствах, недостатність їх дослідження зумовили вибір теми статті, мету, завдання і напрями дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення і подальший розвиток теоретико-методичних підходів до концепції поняття «фінансові результати», напрямів їх діяльності в системі управління машинобудівним підприємством.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки діяльність суб'єктів господарювання спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди, що знаходить свій прояв у фінансових результатах. Останній відображає всі сторони діяльності підприємства – рівень його технологій та організацій виробництва, ефективність системи управління, контроль за рівнем витрат тощо.

Фінансовий результат господарювання підприємства, що виступає у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання.

Трактування сутності доходів, витрат і фінансових результатів є важливою науковою проблемою. Так, в економічній науці не існує єдиного трактування категорії «фінансові результати».

Фінансові результати і можливі їхні синонімічні поняття, а також доходи і витрати є непростими та взаємопов'язаними категоріями. З еволюцією наукових теорій підходи до їх вивчення розглядалися з різних точок зору, ураховуючи як практичний, так і теоретичний аспекти. Одні вчені обґрунтовували сутність категорій «витрати», «доходи», «фінансові результати», ураховуючи їхнє походження, функції та розподіл у суспільстві, а отже, їхню соціальну природу, інші – намагались обчислити ці показники з практичного погляду. З розвитком економічної теорії доходи і витрати виділились та визначились із повсякденних господарських операцій як юридичні, економічні, фінансові та бухгалтерські категорії.

Полеміка протягом десятиліть значною мірою розгорталася навколо суті, форм і джерел формування результатів діяльності, методики їх визначення. Під поняттям «фінансові результати» розглядали різницю між доходами і витратами підприємства за певний час [6, с. 1209]; під «прибутком» – зростання, збільшення, приріст, зиск [6, с. 726]; під «збитком» – матеріальні втрати, протилежність прибутку [6, с. 441].

Оскільки прибуток є джерелом доходів власників капіталу (підприємців-промисловців, підприємців-торговців, землевласників і банкірів), тому він підлягає розподілу на заробітну плату, ренту, позиковий відсоток, інші виплати і власне прибуток, що залишається в розпорядженні власника капіталу. Такий підхід до формування фінансових результатів вважається бухгалтерським.

Економічний підхід передбачає зменшення бухгалтерського фінансового результату на величину неявних (внутрішніх) витрат. При цьому можливі ситуації, коли: економічний прибуток є від'ємною величиною, що свідчить про необхідність пошуку вигідніших шляхів використання наявних ресурсів; економічний прибуток є нульовим – це означає, що підприємець отримує нормальний прибуток і альтернативне застосування вкладених ресурсів не збільшить його дохід; економічний прибуток є позитивним, що засвідчує ефективне використання ресурсів [7, с. 106].

Прибуток як фінансовий результат діяльності підприємства перебуває у функціональному зв'язку з ланцюжком «витрати – доходи – фінансові результа-

ти». В умовах ринкових відносин отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності є головною і необхідною умовою існування будь-якого підприємства. Таким чином, прибуток є однією з провідних стратегічних цілей управління підприємством і важливим об'єктом фінансового аналізу.

Розглядаючи сутність аналізу фінансових результатів в умовах функціонування електронної системи обробки економічної інформації, можна визначити його взаємозв'язок із функціями управління доходами, витратами і прибутком машинобудівного підприємства.

Управління машинобудівним підприємством неможливе без ґрунтовного аналізу його діяльності, який виступає і певною функцією управління, і як інструмент дослідження фінансово-економічної системи за відповідними методами і показниками, що визначають її майбутній стан. Ці два аспекти й визначають сутність аналізу фінансово-господарської діяльності як окремої складової системи управління підприємством.

Так, доцільно розглянути і проаналізувати методичні підходи до аналізу фінансових результатів підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

Примітка. Складено на основі [8–12]

З викладеного вище видно, що існує велика різноманітність методик аналізу фінансових результатів підприємства, де в більшості з яких акцент зроблено на необхідність проведення факторного аналізу прибутку.

Доцільно відмітити, що особливе місце в системі управління сучасним підприємством повинно належати не тільки ретроспективному аналізу, а й оперативному та особливо перспективному, стратегічному. Адже саме останні види аналізу можуть результативно

впливати на кінцеві результати діяльності підприємства, використовуючи методику зворотних розрахунків у системі задач економічного факторного аналізу [13].

Упровадження методики зворотних розрахунків у систему задач перспективного аналізу ланцюжка «витрати – доходи – фінансові результати» дає можливість підвищити ефективність і результативність фінансово-економічного аналізу як особливої функції та інструменту системи управління підприємством, а

також використовувати найсучасніші методи дослідження в оперативному аналізі з метою недопущення і подолання кризових явищ у фінансово-економічному секторі економіки України.

Економічну діяльність будь-якого підприємства потрібно оцінювати для того, щоб скласти точне уявлення про те, наскільки ефективно здійснюється управління підприємством, які ризики існують перед ним на нинішній день і які перспективи її подальшого розвитку в майбутньому. Для цього проводиться аналіз системи економічних показників, важливе місце серед яких відводиться прибутку до оподаткування.

Прибуток до оподаткування є важливим показником економічного стану підприємства. Якісний розрахунок цього показника допоможе правильно поінформувати контрагентів і потенційних інвесторів про те, наскільки ефективними будуть їхні вкладення, наскільки надійним є даний об'єкт інвестицій і який прибуток вони зможуть отримати в майбутньому.

Після того, як прибуток до оподаткування розрахований, з нього починають віднімати суми всіх податків, які має заплатити підприємство, і, таким чином, обчислюється показник чистого прибутку підприємства – його основний фінансовий результат, а вже потім визначають рентабельність підприємства.

Тому для будь-яких підприємств важливим є не тільки правильний розрахунок та аналіз цього показника, а й визначення проміжних показників, що в подальшому забезпечуватимуть отримання бажаного значення заключного показника.

На прикладі підприємства Харківської області було проведено прямі і зворотні розрахунки щодо визначення прибутку до оподаткування за цією схемою, яка призначена для розрахунку прибутку від звичайної діяльності до оподаткування. Дерево має п'ять рівнів (рис. 2), яких достатньо для визначення згаданого вище показника. Стрілки показують напрямлення розрахунків. Умовні позначення, прийняті при виконанні розрахунків, наведено в табл.

Таблиця

Умовні позначення показників, що використовуються при визначенні прибутку від звичайної діяльності підприємства до оподаткування за допомогою методу зворотних розрахунків

№ пор.	Назва показника	Умовне позначення	Вимірник
1.	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	ПДО	тис. грн
2.	Валовий прибуток	ВП	тис. грн
3.	Інші доходи	ІД	тис. грн
4.	Інші витрати	ІВ	тис. грн
5.	Дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг	Д	тис. грн
6.	Податок на додану вартість	ПДВ	тис. грн
7.	Інші вирахування з доходу	Івир	тис. грн
8.	Інші операційні доходи	ІОД	тис. грн
9.	Адміністративні витрати	АВ	тис. грн
10.	Витрати на збут	ВНЗ	тис. грн
11.	Інші операційні витрати	ІОВ	тис. грн
12.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	С	тис. грн
13.	Обсяг випуску продукції	ОВ	шт.
14.	Ціна одиниці продукції	Ц	тис. грн
15.	Сукупні змінні витрати	СЗВ	тис. грн
16.	Постійні витрати	ПОСТ	тис. грн
17.	Змінні витрати, які припадають на одиницю продукції	ЗВО	тис. грн
18.	Виробничі змінні витрати	ВРЗВ	тис. грн
19.	Прямі матеріальні витрати	ПМВ	тис. грн
20.	Прямі витрати на оплату праці	ПЗП	тис. грн
21.	Інші виробничі змінні витрати	ІВЗ	тис. грн
22.	Невиробничі змінні витрати	НЗВ	тис. грн
23.	Утримання, експлуатація, ремонт	УЕР	тис. грн
24.	Удосконалення технології та організації виробництва	УТОВ	тис. грн
25.	Утримання виробничих приміщень	УВП	тис. грн
26.	Обслуговування виробничого процесу	ОВП	тис. грн
27.	Інші змінні затрати	ІЗ	тис. грн
28.	Заробітна плата керівників, спеціалістів, допоміжних працівників	ЗПКСДР	тис. грн
29.	Амортизація основних засобів загальновиробничого призначення	АОЗВП	тис. грн
30.	Затрати на охорону праці, техніку безпеки, охорону навколишнього середовища	ОПТЬ	тис. грн
31.	Фінансові витрати	ФВ	тис. грн

Представлена дерево-схема показників, що визначають прибуток, є удосконаленою (вузли дерева є статтями витрат даного підприємства (рис. 2)) і адап-

тованою до специфіки функціонування досліджуваного машинобудівного підприємства Харківської області.

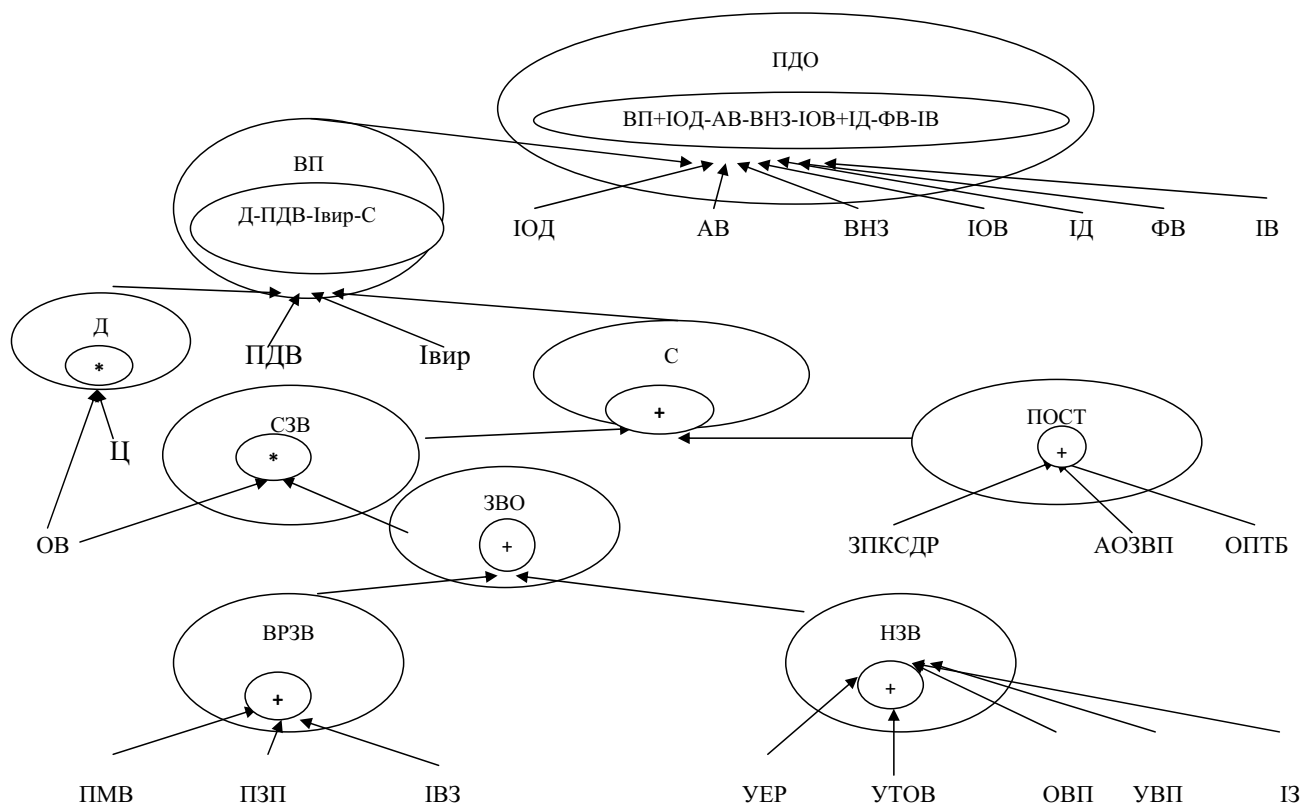

Рис. 2. Дерево-схема показників, що визначають прибуток від звичайної діяльності до оподаткування

Примітка. Розроблено з використанням [13; 14]

Схема є основою для програмної реалізації описаної методики мовою програмування VBA, що є предметом наступних досліджень.

Висновки і перспективи дальших досліджень. У ході дослідження було проаналізовано основні поняття ланцюжка «витрати, доходи, фінансові результати»; розглянуто і систематизовано основні підходи до аналізу фінансових результатів підприємства. Запропоно-

вана методика зворотних розрахунків може використовуватись будь-яким підприємством для аналізу та прогнозування бажаного результативного показника і факторів, що на нього впливають. Дальші дослідження будуть направлені на розв'язання більш складних проблем розвитку машинобудівних підприємств за допомогою розв'язання зворотних економічних задач із використанням мови програмування VBA.

Список використаної літератури

1. Павловська О. В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємства / О. В. Павловська // *Фінанси України*. – 2007. – № 11. – С. 54–60.
2. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П. Я. Попович. – Тернопіль : *Економічна думка*, 2005. – 207 с.
3. Бець М. П. Планування рентабельності виробництва / М. П. Бець // *Економіка України*. – 2000. – № 2. – С. 42–45.
4. Васильєв В. В. Шляхи підвищення результативності українських підприємств / В. В. Васильєв // *Фондовий ринок*. – 2007. – № 12. – С. 11–14.
5. Идрисов А. Резервы активизации продаж / А. Идрисов // *Антикризисный менеджмент*. – 2005. – № 8. – С. 33–34.
6. Великий глумачний словник сучасної української мови / [уклад. голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
7. Бернар И. Толковый экономический и финансовый словарь: французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология : в 2-х т. : [пер. с фр.]. / И. Бернар, Ж.-К. Колли; – М. : Международные отношения, 1997. – Т. II. – 760 с.
8. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 208 с.
9. Маркорян Э. А. Финансовый анализ / Э. А. Маркорян, Г. П. Герасименко. – М. : Приор, 1997. – 160 с.
10. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посібник / В. О. Мец. – К. : КНЕУ, 1999. – 132 с.
11. Калина А. В. Современный экономический анализ и прогнозирование (микро- и макроуровень) : учеб. пособие / А. В. Калина, М. И. Конева, В. А. Яценко. – К. : МАУП, 1998. – 272 с.

12. Савчук В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В. П. Савчук. – К. : Изд. дом «Максимум», 2006. – 884 с.
13. Одинцов Б. Е. Обратные вычисления в формировании экономических решений : учебное пособие / Б. Е. Одинцов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 192 с.
14. Пічугіна Т. С. Фінансовий аналіз у схемах і таблицях : навч. посібник / Т. С. Пічугіна, С. В. Шубіна, О. Ю. Мірошник. – К. : Знання, 2009. – 242 с.

Summary. In the article the main approaches to the definition of “income”. An approach to the analysis and prediction of the effectiveness of the Company based on the use of inverse calculation methods in the management chain “costs, revenues, financial results”, building enterprise.

Keywords: costs, revenues, financial results, analysis, inverse calculations administration.